

ตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)

ชื่อแหล่ง พระรามราชนิเวศน์

ที่ตั้ง บ้านปิ่น ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง จากถนนเพชรเกษมเลยทางเข้าตัวเมืองเพชรบุรีมาเล็กน้อย จะมีทางแยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 3179 เข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ พระรามราชนิเวศน์อยู่ทางขวาในกรมทหารราบที่ 11

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

สภาพภูมิศาสตร์ ที่ราบฝั่งตะวันตกแม่น้ำเพชรบุรี

แหล่งน้ำ แม่น้ำเพชรบุรี

ประวัติ มักเรียกกันว่า พระราชวังบ้านปิ่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้าง โดยได้เสด็จวางศิลาฤกษ์เมื่อ วันที่ 19 สิงหาคม 2453 และได้ทรงพระกระแสพระบรมราชโองการเขียนบรรจุศิลาพระฤกษ์เพื่อแสดงพระราชดำริของพระองค์ไว้ความโดยสรุป คือ เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 123 ได้พระราชดำเนินมาประพาสเมืองเพชรบุรี ทรงพระราชดำริว่า เมืองเพชรบุรีเป็นภูมิในอันงดงามและบริบูรณ์ เคยเป็นที่เสด็จประพาสของเจ้าแผ่นดิน ในกาลก่อนตลอดมาจนปัจจุบันนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระนครคีรีขึ้นเป็นที่ประทับแรม และได้เสด็จประพาสปีละหลายหน ในรัชกาลของพระองค์ก็ได้เสด็จประพาสหลายคราวทรงพระราชดำริว่า การเดินทางสะดวกขึ้นกว่าเดิมคงจะเสด็จประพาสเนื่อง ๆ แต่พระนครคีรีตั้งอยู่บนเขา การเสด็จประทับแรมไม่สะดวก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ เลือกลหาสถานที่สร้างที่ประทับแรม โดยเลือกได้ที่ตำบลบ้านปิ่น เนื่องจากตั้งอยู่ริมแม่น้ำไม่ห่างจากที่ชุมชน จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดซื้อที่ของราษฎรด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ แต่ครั้งนั้นมีภารกิจมาก การสร้างที่ประทับแรมจึงค้างมา ครั้นถึงรัตนโกสินทร์ศก 128 เสด็จพระราชดำเนินมาประทับแรมที่เพชรบุรีนาน จึงได้เริ่มสร้างที่ประทับแรมตามที่ทรงพระราชดำริไว้ โปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ดินเพิ่มเติม และให้กรมโยธาตัดถนนหลวงตั้งแต่ที่ซื้อ จะตั้งสถานีรถไฟตรงมายังบ้านปิ่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิจ กับพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เป็นแม่กองจัดการก่อสร้างพระตำหนักและถนนหนทางต่าง ๆ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรินทรภาไชย ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี เป็นผู้จ่ายเงินและสั่งของทำการ และเป็นผู้ตรวจการ โปรดเกล้าฯ ให้มีสเตอร์คาลดอริง นายช่างเยอรมัน เป็นผู้คิดเขียนแบบพระตำหนักตามกระแสพระราชดำริ ดร.ดวดโบเยอร์ ชาวเยอรมัน เป็นนายช่างก่อสร้างพระตำหนักทำตามแบบยุโรป เรียกว่า มอเดินส์สไตล์ ทำเป็น 2 ชั้น

การก่อสร้างพระราชวังบ้านปิ่นยังไม่ทันแล้วเสร็จ รัชกาลที่ 5 ก็ได้เสด็จสวรรคตพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้ดำเนินการก่อสร้างต่อจนสำเร็จ เมื่อ พ.ศ. 2459 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า พระรามราชนิเวศน์ และองค์พระที่นั่งพระราชทานนามว่า ศรเพชรปราสาท ในพ.ศ. 2461 ขณะทรงแปรพระราชฐานประทับ ณ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ ได้เสด็จไปประกอบพระราชพิธีเฉลิมฉลองพระรามราชนิเวศน์ที่เมืองเพชรบุรี 1 วัน และในสมัยของพระองค์ได้เสด็จไปประทับ ณ พระรามราชนิเวศน์ ถึง 9 ครั้ง และทรงใช้เป็นสถานที่พระราชทานเลี้ยงอัครราชทูตฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชวังแห่งนี้เป็นโรงเรียนผู้กำกับลูกเสือในพระบรมราชูปถัมภ์ ต่อมาเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูเกษตรกรรม โรงเรียนประชาบาลประจำตำบล

กองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกองพันที่ 3 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์

สิ่งสำคัญ

พระที่นั่ง ลักษณะอาคารเป็นแบบสถาปัตยกรรมยุโรป ทั้งระบบโครงสร้าง วัสดุก่อสร้าง การจัดวางผังอาคาร ตลอดจนลวดลายตกแต่งต่าง ๆ วัสดุที่ใช้หลายอย่างส่งมาจากเยอรมัน ตัวอาคาร มี 2 ชั้น มีการยกพื้นชั้นล่างให้สูงจากสนามและถนน หลังคาทรงสูง ทำเป็นสองชั้น ชั้นในเป็นโครงคอนกรีตเสริมเหล็ก รูปโดมโค้ง ชั้นนอกเป็นโครงเหล็กครอบบนหลังคาคอนกรีตเสริมเหล็กอีกชั้นหนึ่ง มุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบจีน (สั่งทำมาจากเมืองจีน) ปัจจุบันมุงด้วยกระเบื้องมอร์เนียร์ อาคารด้านหน้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออกสู่แม่น้ำเพชรบุรี ทางทิศตะวันตกเป็นทางออกสู่สวนและสนาม ทางเข้า ออกทั้งสองด้านนี้อยู่บนแนวตรงกัน นอกจากนี้ยังมีทางเข้าออก ทางทิศใต้ด้วย ส่วนทางทิศเหนือเปิดสู่สนามหญ้าภายในมีอาคารชั้นเดียวปิดล้อมโดยรอบ เมื่อดูตามผังแล้วจะเป็นรูปตรีมุข แต่ละมุขมีอัฒจันทร์ขนาดใหญ่เป็นทางขึ้น มุขด้านหน้า (ทางด้านทิศตะวันออก) เป็นมุขสำคัญทางเข้าหลักจะอยู่ทางด้านนี้ เมื่อเข้ามาจะเป็นโถงวงกลมขนาดใหญ่ที่โล่งทะลุขึ้นไปจนถึงชั้นสอง พื้นเพดานและเสาอยู่ตามแนวโค้ง พื้นปูด้วยหินอ่อนสลัปลีโค้งไปตามแผนผังของห้อง โดยรอบตกแต่งอย่างงดงาม มีลวดลายตามแบบเรขาคณิตและดอกไม้พันธุ์ไม้ผสมกัน อันเป็นรูปแบบของศิลปะ L'art deco ที่กำลังเป็นที่นิยมในประเทศตะวันตกขณะนั้น จากโถงมีบันไดโค้งทั้งสองข้างแยกขึ้นไปบรรจบกันที่มุขชั้นสอง ราวระเบียงประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียว พร้อมทั้งรูปตุ๊กตาเคลือบสีขนาดเท่าเด็กเล็ก ตั้งอยู่บนราวบันไดเป็นระยะตรงกับแนวเสา ที่บุกระเบื้องเคลือบสีเดียวกัน เพดานมีโคมไฟซ่อนระย้าให้แสงสว่าง รวมทั้งการตกแต่งด้วยทองเหลือง จากโถงทางเข้าชั้นล่าง เป็นห้องโถง ห้องวาราชการ ห้องรับรองต่าง ๆ ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบสี ต่างสี และต่างลวดลาย เช่น ลายสัตว์ทะเล พวกกุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น ส่วนชั้นบนเป็นที่ประทับ มีห้องบรรทมพระเจ้าอยู่และข้าราชการฝ่ายใน พร้อมทั้งเฉลียงด้านทิศใต้สำหรับให้ประชาชนเข้าเฝ้า ชั้นบนใต้หลังคา เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ขึ้นไปได้จนถึงหอคอย โครงหลังคาเป็นโครงเหล็ก หลังคามุงกระเบื้องเคลือบสีน้ำตาลเข้ม ภายในอาคารชั้นบนก็ตกแต่งประดับประดาอย่างงดงาม เช่นกันด้วยทองเหลืองคุณลาย กระฉากสลัปลี ไม้แกะสลัก เป็นต้น นอกจากนี้ยังตกแต่งด้วยไฟช่อและไฟกิ่งแบบที่นิยมในสมัยนั้น

ส่วนภายนอกอาคารค่อนข้างเรียบ ตกแต่งด้วยการเซาะร่องปูนฉาบที่ผนังเพียงเล็กน้อย

การกำหนดอายุสมัย

รัตนโกสินทร์

การประกาศขึ้นทะเบียน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 177 วันที่ 27 ตุลาคม 2524

พื้นที่ 23 ไร่ - งาน 40 ตารางวา

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี พระราชวัง

วันเวลาที่ปฏิบัติงาน สำรวจ 6 มีนาคม 2540 บันทึก 13 มีนาคม 2540

ผู้ปฏิบัติงาน นางสาวพยุ่ง วงษ์น้อย

ที่มาของข้อมูล ทะเบียนโบราณสถาน ในเขตหน่วยศิลปากรที่ 2

สมุดเพชรบุรี 2525

แก่น้อย ศักดิ์ศรี. มรดกสถาปัตยกรรมกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 2

บัณฑิต จุลาสัย. ไฮเต็ลหัวหินแห่งสยามประเทศ.

ภาพประกอบ:

ตำนันครเพชรปราสาท อ.เมือง จ.เพชรบุรี

การตกแต่งห้องต่าง ๆ ภายในตำนันครเพชรปราสาทเป็นแบบศิลปกรรมยุโรปในศตวรรษที่ 20
ห้องนี้ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลืองมีรูปสัตว์ทะเล

สวนภายในตำหนักศรเพชรปราสาท
(พระรามราชนิเวศน์) กล่าวกันว่า เคยใช้เป็นสนาม
แบดมินตัน

ห้องสรง เครื่องสุขภัณฑ์ สั่งมาจากยุโรป